

INCA, 1961. UNA VISIÓ DES DE LA REVISTA “CORT”

JOSEP BENÍTEZ MAIRATA

1) Justificació i objecte del treball

Fou durant l'escorcoll i buidatge de la revista CORT, destinat emperò a una altra feina, que va aparèixer aquest número extra dedicat monogràficament a Inca. No era cap troballa digna de rebombori ja que la seva data i la seva localització feien fàcil el seu coneixement i la seva consulta, fins i tot la seva propietat. Però no per poc espectacular deixava de tenir interès, tal vegada més interès del que a primera vista pot semblar. És veritat que la dècada dels seixanta no es troba gaire llunyana en el temps i en la memòria, però també ho és que aquestes dates sempre han estat contextualitzades i estudiades baix l'òptica del fenomen turístic que per a Balears fou tan i tan important. Pel que fa a la ciutat d'Inca, i per a molts altres nuclis, són altres activitats i altres circumstàncies les que aconseguiren que la “dècada prodigiosa” significàs un creixement econòmic i un progrés social destacable.

Són uns moments en què la postguerra es veu ja llunyana, el benestar general augmenta i les condicions econòmiques permeses pel règim franquista facilitaren el creixement urbanístic, l'enriquiment empresarial, el consum generalitzat i una situació laboral pròxima a la plena ocupació. Tot allò que no posàs en dubte el rerefons polític de l'època era tolerat i ben vist.

Una primera anàlisi de la citada font, permet apropar-nos a la situació concreta d'Inca, a partir d'un material molt complet que conté elements gràfics, informació sobre els comerços i les empreses, opinions de destacats membres de la comunitat, articles d'autors locals, etc. És en definitiva l'estudi d'una font documental, una aportació més per afegir al coneixement que sobre la nostra ciutat tenim i a la bibliografia ja existent.

2) Descripció i localització de la font

La font en qüestió és un exemplar de la revista “CORT”¹, concretament, un

¹ El nom complet que apareix a la publicació és el de “CORT. Revista Mallorca”.

número extra que correspon a dues entregues quinzenals, la del 15 d'abril i la de l'1 de maig del 1961. Aquesta revista es troba a la Biblioteca Bartomeu March Servera a Palma.

La revista il·lustrada "CORT" va ser editada a Palma des de juny del 1946 fins a abril del 1977 pel seu propietari, Miquel Ferrer Sureda. La seva periodicitat inicial era setmanal tot i que al poc temps es va fer quinzenal, per a, finalment, tornar a la seva periodicitat inicial. Tot i la seva vocació original, orientada a la informació esportiva i sobre espectacles, ben aviat va esdevenir una revista d'informació general amb cròniques socials i reportatges sobre les activitats econòmiques de la indústria, el turisme i la construcció de les illes. Ja en època democràtica, la informació política local i estatal i la cultura mallorquina foren protagonistes de les seves pàgines. La revista va mantenir fins i tot relacions amb els emigrants mallorquins mitjançant corresponsals a diversos països de Latinoamèrica i Europa, així com també corresponsals a Barcelona, Eivissa, Menorca i alguns pobles de la Part Forana de Mallorca com Manacor, Alcúdia o Sa Pobla.

La revista era impresa en blanc i negre i la llengua utilitzada és el castellà, pràcticament, en la seva totalitat. El català tan sols és usat a l'hora de transcriure textos tan concrets com poesies, gloses, etc., respectant així la llengua original, com és el cas de la recepta del congrechs de les monges tancades, extreta de l'obra de Mossèn Riber "La minyonia d'un infant orat". El preu d'aquest exemplar era de dotze pessetes i té un total de 40 pàgines². A la coberta, hi apareix una gran fotografia del Claustre de Sant Bartomeu, al Convent de les Monges Tancades, un dels indrets més pintats, retratats i reconeguts de la ciutat.

L'any 1961 l'equip responsable de la publicació estava format per Gaspar Sabater Serra (director), Manuel Santolaria Duaso (secretari de redacció), J. Cabot Llompart (informació general) i José Aranda Ochoa (muntatge).

3) El contingut de la revista

El contingut de la revista és molt ampli i per facilitar la tasca d'anàlisi s'ha agrupat en quatre apartats distints referits cada un d'ells a un aspecte de la informació. D'aquesta manera, analitzam els reportatges i els seus autors, les imatges que hi apareixen, els personatges protagonistes de les seves pàgines i els anunciants que hi participen.

- Els reportatges i els autors

A la revista hi trobam 39 articles o reportatges sobre la més diversa temàtica. A continuació les citam tots per ordre d'aparició i amb el nom de l'autor, que si no apareix s'indicarà amb l'anotació "sense autor". De cada un d'ells, encara que d'una manera breu, es parla de la temàtica i es destaquen les particularitats més representatives. Aquest llistat pot servir de guia i facilitar la tasca a tot aquell que es vulgui aproximar a la consulta de la revista, ja que permetrà saber si un tema que interessa hi apareix i amb quin tractament.

² La numeració de la pàgines no apareix a la revista ja que ha estat retallada a l'hora de l'enquadernació.

Inca. "Alquería Mayor" de Mallorca. (sense autor). Article de caire històrico-geogràfic, repassa l'origen històric del nucli, els principals trets físics del terme municipal, l'evolució demogràfica i molts diversos aspectes de la ciutat del moment.

Inca en el momento presente. (Alfonso Reina). Es tracta d'allò que avui calificaríem d'escrit polític o propagandístic. Una visió, que no deixa d'esser interessant, del progrés econòmic i social que Inca ha experimentat des de la recuperació econòmica post-bèl·lica i que es preveu major a partir d'aquells moments, sempre baix el punt de vista del batle de la ciutat.

Inca a lo largo de una centuria. (sense autor). Escrit molt breu que acompanya dues imatges molt diferents de la ciutat corresponents als anys 1860 i 1961, respectivament.

La Madre de los inquenses Santa María la Mayor. (Blanca). Article dedicat a la imatge religiosa de Santa Maria la Major d'Inca i a la devoció dels locals cap a la seva patrona. Hi apareixen vàries poesies i gloses dedicades a la Santa.

El Monasterio de San Bartolomé de la Monjas Jerónimas de Inca. (Joan Coli pvre.). De temàtica històrico-religiosa, el cronista de la ciutat destaca els excel·lents trets històrics, arquitectònics, i de santitat del Convent de les Monges Tancades. Hi apareix la recepta de les famoses pastes anomenades congrets.

El Puig de Sta. Magdalena de Inca lugar de oración y recogimiento. (Joan Coli pvre.). A l'article es destaquen els principals trets físics, històrics, artístics, i de santitat de l'oratori del Puig de Santa Magdalena, a partir de la seva significació religiosa.

Pinceladas del III Congreso Eucarístico Comarcal de Inca. (sense autor). Ressenya de la celebració a Inca del III Congrés Eucarístic Comarcal i la massiva i emotiva participació dels inqueros durant aquestes jornades.

La Semana Santa en Inca. (José M^a. Grau Montaner). Reportatge sobre les processons, els passos i les confraries participants a la Setmana Santa.

Elogi de la cama-rotja. (P. Miquel Colom T.O.R). Transcripció de la poesia del mateix títol.

La industria del calzado. (sense autor). Interessant article sobre l'evolució i les excel·lències de la indústria sabatera local.

Escuela de Aprendizaje Industrial. (sense autor). Dades tècniques de la "Junta Provincial de Enseñanza Profesional Industrial" sobre la distribució, finançament, projecte d'obres i pla d'estudis de la nova escola.

La Fundación March en Inca. (M.P.B.). Ressenya que destaca la donació que el Patronat Fundació March va fer a la Casa Cuna-Hospici de la ciutat per a la millora i modernització de les seves instal·lacions.

Mercado cubierto de abastos. (sense autor). Dades tècniques sobre la distribució, finançament i projecte d'obres del nou mercat cobert de la ciutat.

Datos interesantes sobre el Parque Municipal de Deportes. (sense autor). Dades tècniques sobre l'equipament i instal·lacions, distribució, finançament i projecte d'obres del nou Parc Municipal d'Esports de la ciutat.

Grupo escolar y viviendas maestros. (sense autor). Dades tècniques sobre la

distribució, finançament i projecte d'obres de les noves escoles i dels habitatges per als mestres.

Valeriano Pinell, paisagista de fama. (sense autor). Breu escrit que destaca el currículum artístic d'aquest cotitzat pintor català resident a Inca.

Inca ¿tiene interés turístico? Entrevista a D. Antoni Fluxà y D. Gabriel Marqués. (sense autor). Original entrevista al regidor delegat de turisme de l'Ajuntament, Antoni Fluxà, i a l'empresari de la pell, Gabriel Marqués on es parla del potencial i els atractius que per al turisme tenen, per exemple, els cellers, les peces de vestit de pell i les sabates o el mercat dels dijous de la nostra ciutat.

Inca cuenta con una gran tradición impresora. (sense autor). Breu escrit sobre les nombroses impremtes i arts gràfiques que, tradicionalment, han treballat a la ciutat.

Aspecto gastronómico de los "cellers". (Pedro Ferriol). Interessant i detallat article de caràcter gastronòmic on es repassen els principals plats de la cuina mallorquina que s'elaboren als nombrosos i afamats cellers.

Hijos ilustres de Inca. (Joan Coli, pvre.). Notes biogràfiques dels fills il·lustres de la ciutat: D. Ramon Desbrull (†1320), D. Mateu Malferit (†1460), D. Tomàs Malferit (†1508), Fray Arnau Desbrull, Il·lustríssim. D. Miquel Morro, Vble. Jaume Salord (†1569), Vble. Bartomeu Coch (1526-1587), Fray Llorenç Malferit (1555-1615), Vble. Bartomeu Valperga (†1615), Vble. Rafel Serra (1535-1620), Fray Guillem Malferit (†1624), Vble. Jeroni Planes (1564-1635), Fray Bernat Burdils (†1617), Fray Antoni Reure (†1730), Il·lustríssim i Reverendíssim D. Gabriel Llompart (1862-1928) i D. Francesc Rayó (1868-1943).

Miquel Duran poeta de Inca. (X.). Article dedicat al poeta on es destaquen la seva contribució al prestigi cultural de la ciutat i la qualitat de la seva obra en català.

Antonio Torrandell un músico de fama mundial. (Juan María Thomás). El musicògraf Juan M^a. Thomás destaca en aquest article els excel·lents valors que com a intèrpret i compositor compagina l'autor local.

La enseñanza en Inca. (P. Antoni Riera T.O.R.). Article sobre els centres d'ensenyament públics i privats, religiosos i laics, dels quals se'n destaca el seu nombre i importància així com la labor i eficiència dels docents que hi treballen.

Sobre la construcción d'un Grup Escolar i habitatges per a mestres. (José Mª Grau Montaner)³. Article sobre les obres de construcció d'una nova escola i un bloc de cases per a mestres, projectes destacats per la gran inversió que suposaren.

Sobre la instalació de la nova Escola d'Aprenentatge Industrial. (José Mª Grau Montaner)⁴. Article sobre l'adquisició, adaptació i instal·lació de la nova Escola d'Aprenentatge Industrial. D'aquesta obra modèlica se'n destaca, una vegada més, la gran quantitat invertida.

Plaza José Antonio. Urbanización de una antigua plaza. (sense autor). Dades

³ El títol que aquí apareix és creació de l'autor, ja que a la revista no n'hi apareix.

⁴ El títol que aquí apareix és creació de l'autor, ja que a la revista no n'hi apareix.

tècniques sobre l'equipament i instal·lacions, distribució, finançament i projecte de remodelació de la plaça José Antonio.

El Parque Municipal de Deportes un regalo a la juventud inquense. (Pedro Ferriol). Escrit sobre les obres del nou Parc Municipal d'Esports de la ciutat i les importants reformes que es duran a terme a la zona, sobretot, destinades al gaudi de la joventut.

Los viejos y nostálgicos molinos inquenses. (Blanca). Entranyable i poètic escrit sobre la imatge dels molins i la tasca pendent, ja en aquells moments, de la seva restauració i conservació.

Los jueves de Inca. (Antoni Vich)⁵. Interessant i personal visió del mercat dels dijous on es remarquen els detalls més poc coneguts sobre alguns llocs i personatges habituals.

Unión de Inquenses en Palma. (Miguel Figuerola). Article sobre els inqueros residents a Palma i la seva iniciativa de constituir una associació fraternal baix l'advocació de Santa Maria la Major. Apareixen els noms dels dirigents de la citada associació.

La mujer inquense. (Blanca). Interessant reportatge sobre les tasques pròpies de la dona del moment, especialment centrada en la costura i la família.

Lo que nos dicen las Directoras de las Casas de Modas. (Blanca). Reportatge en forma d'entrevista sobre l'aprenentatge de la costura, on es recullen les opinions de tres directores de cases de moda, Jerònia Clar, Esperança Sampol i Isabel Coll.

Dos medios de difusión en Inca. (sense autor). Article que analitza dos mitjans de comunicació vigents en aquelles dates, el setmanari "Ciudad" i "Radio Juventud", motiu d'orgull per als habitants de la ciutat.

Vida e historia del Círculo de Arte y Cultura de Inca. (sense autor). Article que repassa la trajectòria d'aquesta associació artístic-cultural que, des dels seus inicis el 1949, reunia el més escollit de la societat inquera. Destaca la seva ajuda i impuls a altres iniciatives culturals de la ciutat com el setmanari "Ciudad" o les "Juventudes Musicales", i també parla de la conferència pronunciada a Inca per l'acadèmic i escriptor Camilo José Cela.

El Teatro Principal de Inca. (Luís Estelrich). Interessant article que destaca la labor dels impulsors de la construcció del Teatre Principal, els germans Joan i Pere Llobera, Josep Ferrer, Josep Amengual i Francesc Serra. També es recullen algunes dedicatòries del Llibre d'Or de l'Empresa, destacant les de Carmen Sevilla, Paquita Rico o Paco Martínez Soria.

Club Deportivo Constancia Temporada 1960-61. (Gabriel Bestard). Reportatge sobre les novetats, les aspiracions i els resultats aconseguits per l'equip durant la temporada futbolística 1960-61.

Tradición Taurina de Inca. (Pepe Caireles). Reportatge sobre la tradicional afició taurina dels inqueros, exemplificada en l'existència de les penyes taurines, entre les que destaca "La Afición".

⁵ Es tracta de la reproducció d'un capítol del llibre d'Antoni Vich "Recuerdos de Antaño".

El polifacético Antonio Ramis Pieras cabo de comparsas. (Leonor Valleriola). Molt interessant article sobre la desconeguda carrera artística d'Antoni Ramis Pieras, primer a Mallorca i, ja en aquells moments, a Madrid.

Inca en números. (sense autor). Serie de dades d'interès referides a molt diversos aspectes de la ciutat.

Pel que fa als autors dels articles i reportatges, gran part d'ells apareixen signats, bé amb el nom, complet o incomplet, o bé amb inicials com en els casos de X. o M.P.B. Els articles anònims identificats aquí com a "sense autor" arriben a disset, que equivalen al 41% del total. La majoria d'autors només apareix una vegada, tan sols uns pocs es repeteixen a distints articles com és el cas de Blanca (3), Joan Coli pvre. (3), José M^a. Grau Montaner (3) i Pedro Ferriol (2).

Llistat d'autors per ordre alfabètic

Blanca
 Bestard, Gabriel
 Caireles, Pepe
 Coli pvre., Joan⁶
 Colom T.O.R., P. Miquel
 Estelrich, Luís
 Ferriol, Pedro
 Figuerola, Miguel
 Grau Montaner, José M^a.
 M.P.B.
 Reina, Alfonso
 Riera T.O.R., P. Antoni
 Thomás, Juan María
 Valleriola, Leonor
 Vich, Antoni
 X.

La temàtica dels articles és molt variada, tot i que hi ha temes que es repeteixen amb molta més freqüència que altres. Utilitzant deu epígrafs habituals, la distribució per la seva presència és com segueix; Millora i projectes d'equipaments (8 articles), Varis (8), Personatges (5), Aspectes religiosos (4), Activitats econòmiques (3), Cultura, comunicació i educació (3), Esports, espectacles i gastronomia (3), Associacionisme (2), Patrimoni històrico-artístic (2), i Aspectes històrico-geogràfics (2).

D'aquesta manera podem observar fàcilment que els tres primers grups ja representen més de la meitat del total o el que és el mateix, els reportatges sobre les obres de millora i embelliment, els personatges i els temes varis constitueixen gran part del contingut de la revista.

---

⁶ Joan Coli, prevère, apareix com el Cronista Oficial de la Ciutat en aquells moments.

- Els personatges protagonistes

Una altra mena d'informació obtinguda, també, de les pàgines de la revista és la que fa referència a les persones que en aquells moments capitalitzaven l'interès del habitants de la ciutat per diverses causes. En aquest sentit, s'ha volgut subratllar el perfil de quatre personatges protagonistes que abasten àmbits tan distints com la política, les lletres, la música o el món de l'espectacle.

Destaca, en primer lloc, la figura del batle d'Inca i Diputat Provincial en aquells moments. **Alfonso Reina Bono**, que presidí el Consistori entre els anys 1959 i 1969, fou responsable amb la seva política de la gran inversió en infraestructures i millores a la ciutat.

Un altre dels protagonistes és **Miquel Duran Saurina** (1866-1953), insigne poeta inquer mort ja en aquelles dates. El seu protagonisme, és el de les grans figures que romanen presents al llarg dels temps, ja que la seva obra ens aporta un indefugible testimoni. L'escrit dedicat a la seva obra i figura, ens recorda el seus valors literaris, la tasca a la impremta, el mestratge periodístic i el seu paper dinamitzador dins qualsevol manifestació cultural. No s'oblida tampoc la seva tasca al front del "Círculo de Obreros Católicos" i de "L'Harpa d'Inca".

El gran intèrpret i compositor inquer, **Antoni Torrandell Jaume** (1881-1963), és un altre dels personatges principals. De la seva brillant carrera musical, se'n destaca l'etapa de formació a París i el seu prestigi internacional tant en el camp de la interpretació com en el de la composició.

Ja per acabar, l'actor local **Antoni Ramis Pieras** "Matzarin de la Noria" (†1997), també rep, en un article dedicat a la seva trajectòria artística, paraules d'elogi. No ve a compte aquí, retreure que la figura d'Antoni Ramis ha estat malauradament poc estudiada i encara menys elevada a la posició que per la seva carrera teatral i, posteriorment, cinematogràfica li correspondria.

Ara bé, si aquests destacats personatges són tractats d'una manera individual, tant per la seva rellevància com per la seva obra, també n'apareixen d'altres més quotidians però no per això menys entranyables. Les monges tancades, la saga de sabaters iniciada per mestre Antoni Fluxà i continuada pels seus fills, el pintor Valerià Pinell, els impressors Antoni Vich i Tomàs Sampol, el pare Miquel Colom, Antoni Bennassar president del Constància, D. Rafel Caldera ecònom de la parròquia de Crist Rei i les modistes Isabel Coll, Jerònia Clar i Esperança Sampol, són alguns exemples dels qui desfilen per aquestes pàgines.

- Les imatges

Un altre aspecte del caràcter de la revista que no es pot deixar de banda és el de les fotografies i il·lustracions que hi apareixen. Es tracta d'un considerable nombre de dibuixos, fotografies, plànols i il·lustracions, en total seixanta, que sens dubte constitueixen una font de consulta addicional a la que ja representa el text. Cal esmentar que moltes de les imatges que hi apareixen són avui tan sols un record, tant pel que fa a les persones, algunes d'elles difuntes, com pel que fa a l'aspecte de la ciutat a principis de la dècada dels seixanta, molt distint de l'actual.

Pel que fa a les característiques d'aquest material, s'ha de dir que, en la

majoria dels casos, no apareix el nom de l'autor o del qui ha cedit el citat material gràfic. Totes les il·lustracions són en blanc i negre i la seva mida és molt variable, la majoria d'elles apareixen amb un peu explicatiu referit a la imatge mateixa o al contingut del text.

A continuació citam per ordre d'aparició a la revista totes les il·lustracions, indicant de quin tipus es tracta, allò que representen i el nom de l'autor si apareix.

- Foto-coberta. Claustre del Monestir de Sant Bartomeu (Foto Rosselló).
- Foto. Vista panoràmica de la ciutat.
- Foto. Plaça del Jardinet vista des de la Parròquia.
- Foto. Vista de les illetes dels carrers Coch i Lluch.
- Foto. Cantonada dels actuals carrers Comerç i Jaume Armengol.
- Foto. D. Alfonso Reina Bono, batle de la ciutat.
- Plànol. Inca, 1860.
- Foto. Vista aèria d'Inca, 1961.
- Foto. Església de Santa Maria la Major (I i II).
- Foto. Campanar del Monestir de Sant Bartomeu.
- Foto. Interior del Monestir de Sant Bartomeu i algunes monges.
- Foto. Ermita del Puig de Santa Magdalena.
- Foto. Cisterna del Puig de Santa Magdalena.
- Foto. Església de Santa Maria la Major.
- Foto. Pas del Sant Crist d'Inca i portadors.
- Foto. Pas de la Dolorosa i portadors.
- Foto. Pas del Sant Sepulcre i portadors.
- Foto. Pas del Sant Crist d'Inca i portadors.
- Foto. Confraria del Sant Crist d'Inca (I i II).
- Dibuix. La Parròquia i penitents del Sant Crist d'Inca (Vila).
- Foto. Processó de l'Encontre.
- Foto. Sabater (Foto Jerónimo Juan).
- Esbós-Projecte. Edifici del Mercat cobert.
- Foto. Solar del futur Camp Municipal d'Esports.
- Foto. Obres a la finca Can López.
- Foto. Col·locació de la primera pedra del Camp Municipal d'Esports.
- Foto. Col·locació de la primera pedra del Col·legi Públic Llevant.
- Esboç-Projecte. Vivendes dels mestres.
- Foto. D. Antoni Fluxà Figuerola, regidor delegat de Turisme.
- Foto. D. Gabriel Marquès, empresari de la pell.
- Foto. Begudes de Can Simonet.
- Dibuix. Celler (Alexandro).
- Dibuix. Retrat de D. Miquel Duran, poeta.
- Foto. D. Antoni Torrandell, músic.
- Foto. Sabateria Garau.
- Esbós-Projecte. Col·legi Públic Llevant.
- Foto. Obres de les vivendes dels mestres.
- Foto. Instal·lacions de l'Escola d'Aprenentatge Industrial.

- Esbós-Projecte. Plaça Mallorca.
- Esbós-Projecte. Camp Municipal d'Esports i Vivendes de Can López.
- Foto. Molins del Serralt, 1890.
- Foto. D. Antoni Vich Cladera, impressor i articulista.
- Foto. Plaça de l'Ajuntament en dia de mercat (Foto Payeras).
- Foto. D. Llorenç Fluxà Figuerola, president de la "Unión de Inquenses en Palma".
- Foto. D. Miquel Figuerola Figuerola, vicepresident de la mateixa associació.
- Foto. D. Llorenç Genestra Janer, tresorer de la mateixa associació.
- Foto. Taller de costura "Modas Clar" (Foto Payeras).
- Foto. Taller de costura d'Esperança Sampol (I i II) (Foto Payeras).
- Foto. Taller de costura d'Isabel Coll.
- Dibuix. Interior del Cellar de Can Gori.
- Foto. Teatre Principal (I i II) (Foto Payeras).
- Foto. Equip del C.D. Constància, temporada 1960-61.
- Foto. Cellar Can Amer.
- Foto. Components de la Penya Taurina "La Afición".
- Foto. Cartell de Toros.
- Foto. Antoni Ramis Pieras, actor (Foto Barceló).
- Foto. Intèrprets de "Yerma" de Federico García Lorca al Teatre Principal de Palma (Foto Salleras).

- Els anunciants

En darrer lloc la font també ofereix una molt interessant informació sobre les empreses, establiments i comerços més representatius de l'activitat econòmica d'aquells moments. Algunes d'aquestes empreses anunciants segueixen vigents avui i són mostra de l'innegable paper de capital comercial que dins la comarca del Raiguer té Inca.

La tipologia dels anunciants és molt variada, tot i això es pot agrupar genèricament en els següents apartats:

Pell i calçat. A aquest grup hi pertanyen cinc empreses Creacions Llorja, Calçats Garau, Fàbrica Llorenç Ferrer, Calçats Beltran i Calçats Melis. Aquest darrer, és l'únic anunci que apareix repetidament fins a cinc vegades, destacant la singular oferta de cinc amples per al mateix número de sabata.

Cellers. Los Faroles, Sa Travessa, Can Gori, Can Ripoll i Can Amer són els cinc establiments anunciats. Destaquen els anuncis de Can Ripoll i Can Amer amb fragments en llengües estrangeres com l'anglès o l'alemany.

Roba i confecció. Dues botigues, Can Pere i El Barato publiciten els seus productes.

Obres i material de construcció. Hi apareixen les empreses d'Antoni Pujades i Francesc Serra (Can Pelat).

Alimentació i begudes. Alguns dels comerços més coneguts de la ciutat formen part d'aquest grup de cinc establiments, Destil·leries Bestard, Embotits Rosselló, Embotits Soler (Cas Pobler), Can Guixa⁷ i Productes Simonet.

⁷ Curiosament la marca comercial Can Guixa apareix escrita correctament en català, mentre que avui l'original forma ha estat substituïda per Can Guixe.

Arts gràfiques. Tres impremtes, Can Duran, Can Sampol i Can Vich representen aquesta tradicional activitat inquera.

Bars i restaurants. En aquest grup només s'hi anuncien Bar Pericàs, Bar Ximelis, Bar Llabrés -seu del C.D. Constància-, i Restaurant Royal, que, només són una mostra dels nombrosos cafès i bars existents a la ciutat.

Electricitat. Les botigues d'elements elèctrics i reparacions són Can Buades, Can Plandolit i Sigma-Can Sastre, empresa de la qual molta gent encara recorda el seu missatge radiofònic: "*Si el tiempo es oro, Sigma es un tesoro*".

Fusta i mobles. Can Llabrés i Fustes Gori Balaguer (Can Gori dels Taulons) són els dos negocis que representen aquest subsector.

Altres. En aquest apartat s'hi troben quatre establiments dedicats a activitats molt diverses, es tracta de Perruqueria Maruja, Gestoria Pujades, Cas Cego i Productes Altagracia (Can Serra de s'Esperit).

També trobam publicitat referent a dues empreses o productes no específics de la ciutat com són, la col·lecció de llibres Panorama Balear i els calçats Milán-Turín a Palma. A continuació citam per ordre alfabètic tots els anunciants:

Artesania mallorquina Cas Cego
 Bar Llabrés
 Bar Pericàs
 Bar Ximelis. Penya Taurina
 Bar-Restaurant Royal
 Calçats Beltran
 Calçats Garau
 Calçats Melis
 Calçats Milán-Turín
 Can Guixa
 Celler Can Amer
 Celler Can Gori
 Celler Can Ripoll
 Celler Los Faroles
 Celler Sa Travessa
 Creacions Llorja
 Destil·leries Bestard
 Embotits Rosselló
 Embotits Cristóbal Soler
 Fàbrica de bolsos i guants Llorenç Ferrer
 Francisco Serra, contratista d'obres
 Fustes Gori Balaguer
 Gestoria Pujades
 Impremta Sampol
 Llibreria-impemta Duran
 Magatzems El Barato
 Materials de construcció Antonio Pujades
 Mobles Llabrés

Perruqueria Maruja
 Productes Altagracia. Bartolomé Fiol
 Productes Simonet
 Publicació Panorama Balear
 Radio Buades
 Sigma-Can Sastre
 Tallers electromecànics Plandolit
 Tallers gràfics Vich
 Teixits Pedro Cortés

4) La ciutat a començaments de la dècada dels seixanta

Ja per acabar, la consulta i anàlisi de la publicació ens permet conèixer els trets bàsics que conformen el moment sòcio-econòmic de la ciutat. A nivell cronològic s'ha de tenir molt present que només una vintena d'anys ens separen del final de la Guerra Civil espanyola. Vint anys que han canviat radicalment la imatge d'una Espanya assolada pel conflicte per la d'un estat que es troba a punt d'entrar en un dels períodes recents de major creixement econòmic.

En aquest sentit les paraules del batle de la ciutat són ben aclaridores:

"...L'hora d'Inca és també l'hora d'Espanya. Una pau beneïda, guanyada a pols i mantinguda per uns homes és el clima propici en el que fructifica el nostre treball i les nostres il·lusions..."

Mentre les Balears es preparaven per afrontar el "boom" turístic que modernitzaria i enriquiria als nuclis litorals, sobretot a Mallorca i Eivissa, Inca iniciava, també una etapa de fort creixement. El període que va des del 1960 al 1980 destacà pel gran desenvolupament de la indústria, i en el cas que ens ocupa es veuria exemplificat en els subsectors de la pell i el calçat, i de l'alimentació, sobretot, pel que fa als embotits i la pastisseria. La publicitat de les principals empreses d'aquests sectors, apareguda a les pàgines de la revista així ho confirma.

Altre cop en les paraules del Sr. Reina es remarca aquest creixement econòmic:

"...un progrés econòmic que ha convertit un nucli agrícola en una ciutat industrial i comercial, viva i activa que assegura als ciutadans un nivell de vida..."

La imatge de la ciutat no podia quedar al marge d'aquest procés de modernització social i econòmica. Inca compta en aquests moments amb un considerable nombre d'habitants no massa allunyat de l'actual, nombre exacte mal de precisar ja que mentre la font estudiada ofereix la xifra de 15.555, la Gran Enciclopèdia de Mallorca apunta la de 13.816 habitants. L'afluència d'immigrants provinents de la península serà a partir d'aquest moments constant i la ciutat experimentarà una etapa de màxim creixement urbanístic descontrolat.

La pretensió del consistori fou refer la vella ciutat i iniciar una metamorfosi que no acabaria fins molt més envant. Aquestes actuacions, encara que sempre ben intencionades, no sempre foren acertades ja que, per exemple, bona part del casc històric fou enderrocat per fer lloc als nous carrers al voltant del Mercat Nou

i la Torre d'Inca. Això sí, el monumentalisme de les realitzacions urbanes, típic de l'època, estava assegurat com en el cas de les reformes de la plaça Mallorca.

En paraules, una vegada més del Sr. batle s'enumeren les principals actuacions:

“...Grups Escolars, amplex i moderns, per a més de mig miler de nins. Vivendes per al Magisteri del Grup Escolar. Nova Escola d'Aprenentatge Industrial amb capacitat per a més de dos-cents alumnes, en diferents branques d'activitat industrial. Importants reformes en el centre de la ciutat que transformarà la seva fesomia al construir-se el modern Mercat Cobert i la Nova Plaça de José Antonio com a petit parc d'esplai. Un Parc Públic Municipal d'Esports a les acaballes de la ciutat amb suficients i diversos camps de pràctiques d'esports. Obres de reforma i millora de la Casa Cuna-Hospici. Noves Places profuses en arbrat, zones d'esbarjo i de tranquil descans. Nova estructura urbanística de l'accés a Inca per la carretera d'Alcúdia... són la meta immediata per als pròxims anys...”

De totes aquestes obres cal destacar el gran impuls que l'activitat i la infraestructura educativa reberen a la nostra ciutat amb l'Escola d'Aprenentatge Industrial i les Escoles Noves, avui Col·legi Públic “Llevant”. Però l'optimisme i l'ambició de la corporació municipal no coneixien límits, ja que, al mateix temps s'anaven projectant les properes intervencions:

“...altres millores esperen el seu torn, la supressió de les illetes de Coc i Lluc, construcció dels Grups d'habitatges de l'Obra Sindical, l'abastiment d'aigua potable, l'ampliació de l'enllumenat públic, la creació d'un servei contra incendis, l'ampliació del servei de neteja i recollida de fems, la instal·lació del telèfon automàtic, etc...”

Però si bé tots aquests progressos materials tenen una clara destinatària, la ciutat d'Inca, el finançament necessari també té uns orígens que molt clarament apareixen detallats, el Govern, la Diputació Provincial, l'Administració Nord-americana, la Fundació March i la generositat d'alguns particulars, són els organismes i institucions responsables de les aportacions econòmiques.

En aquest sentit, la política de gestió municipal de l'actual equip de govern té com a molts dels seus objectius el manteniment i millora d'algunes d'aquestes infraestructures. Alguns exemples són les obres de millora i ampliació de la Residència Miquel Mir, la total remodelació del Col·legi Públic “Llevant”, o la construcció d'habitatges per a joves aprofitant les cases dels mestres del mateix col·legi, entre d'altres.

A nivell social i cultural el ric panorama presentat a la revista s'ha de veure avui des d'una òptica més crítica ja que evidentment allò que més se cercava era la projecció social de la cultura oficial franquista. En paraules de Damià Ferrà Ponç:

“...Inca fou, a principis del segle XX, una ciutat industrial i comercial plena de dinamisme social i cultural, oberta a les novetats i capdavantera dels canvis a tots els nivells dins la Part Forana de Mallorca, mentre que l'Inca del franquisme deixà d'exercir, a nivell comarcal, el paper de suggestiu centre de modernitat, admirat pels nuclis rurals i endarrerits dels voltants, i es convertí en una ciutat provinciana i sense interès...”

A nivell religiós i com així ho demostra la quantitat d'articles d'aquesta temàtica el mateix autor fa constar:

"...l'eufòria del nacional-catolicisme es traduí en el gran ressò que trobaren, a nivell públic, els congressos eucarístics amb assistència massiva, per als quals es bastí un gran altar a la plaça José Antonio (avui Mallorca)..."

El paper de la dona inquera en aquests moments, no era molt distint del que la societat burgesa del Règim imposava a tot arreu. A un dels articles sobre les cases de modes de la ciutat es pot llegir poc més o menys:

"...la dona inquera estudia i es prepara per complir la seva missió dins la família i la societat, i la seva instrucció i cultura la deslliuren de molts dels prejudicis que abans existien sobre ella. Avui, si no disposa de servei, perquè es troba molt car, o perquè momentàniament n'hi manca, no dubta en ficar-se a la cuina o anar al mercat sense perdre, per això, la seva distinció i senyoriu..."

Finalment, i com a nota curiosa reproduïm les dades que sobre els més diversos aspectes ofereix la revista amb el títol **INCA en xifres**

Superfície terme municipal	58,21 km ² .
Altura mitjana nivell de la mar	220 m.
Superfície cultivada	84%
Població 1960	15.555 hab.
Densitat de població	267 h/km ²
Xarxa de clavegueram	19.732 m ²
Pavimentació asfàltica	145.433 m ²
Edificis	3.661
Pressupost Municipal 1961	3.651.126 ptes.
Biblioteques públiques	2
Esglésies	5
Parròquies	2
Centres d'ensenyament nins	7
Centres d'ensenyament nines	5
Centres rurals d'ensenyament	2
Entitats culturals	4
Jutjats	2
Notaries	2
Apotecaries	4
Estancs	4
Entitats esportives	8
Emissores de ràdio	2
Setmanaris	1
Registres de la propietat	1
Bancs	4
Corresponsalies bancàries	3
Caixes d'estalvis	1
Dispensaris I.N.P.	1

Bibliografia CONSULTADA

BUTLLETÍ PARTIT POPULAR D'INCA, Juliol 1997. Noves Generacions. Inca.

GOTARREDONA FIOL, R. (1994): "Continguts geogràfics de la revista Cort (1946-1977)" a *La premsa, la ràdio i la televisió des d'una perspectiva històrica. XII Jornades d'Estudis Històrics Locals*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma.

GRAN ENCICLOPÈDIA DE MALLORCA (en edició). Promomallorca Edicions, S.A. Palma.

PIERAS SALOM, G. (1986): *Breu Història d'Inca*. Ajuntament d'Inca. Inca.